

İnsan Hüquqları Şurası

Əsassız həbslərlə bağlı İşçi Qrupu

Əsassız Həbslərlə bağlı İşçi Qrupunun 24-28 avqust 2020-ci il tarixdə keçirdiyi 88 saylı sessiyasında qəbul etdiyi rəylər

Cənab Hüseyn Abdullayevlə bağlı 48/2020 sayılı qərar (Azərbaycan və Türkiyə)

1. Əsassız Həbslərlə bağlı İşçi Qrupu, İnsan Hüquqları Komissiyasının 1991/42 sayılı qətnaməsi ilə yaradılmışdır. 1997/50 sayılı Qətnaməsi ilə Komissiya İşçi Qrupunun mandatını uzatdı və aydınlaşdırdı. Baş Assambleyanın 60/251 sayılı qətnaməsi və İnsan Hüquqları Şurasının 1/102 sayılı qərarına əsasən, Şura Komissiyanın mandatını öz üzərinə götürdü. Şura 42/22 sayılı qətnaməsi ilə bu yaxınlarda İşçi Qrupunun mandatını üç il müddətinə uzatdı.

2. Öz iş metodlarına əsasən (A/HRC/36/38), İşçi Qrupu 14 noyabr 2020-ci il tarixində Cənab Hüseyn Abdullayevlə bağlı Azərbaycan və Türkiyə hökumətlərinə məlumat göndərmişdi. Azərbaycan hökuməti müraciətə 8 yanvar 2020-ci il tarixdə cavab verdiyi təqdirdə, Türkiyə hökuməti 12 fevral 2020-ci il tarixində cavab verdi. Hər iki dövlət Mülki və Siyasi Hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktın tərəfləridir.

3. İşçi Qrupu azadlıqdan məhrumetməni aşağıdakı hallarda qanunsuz hesab edir:

(a) Azadlıqdan məhrumetməni əsaslandırmaq üçün hər hansı bir hüquqi əsasın tapılmasının açıq-aşkar mümkün olmadığı halda (Şəxs cəza müddətini çəkdikdən sonra cəzaçəkmə müəssisəsində saxlandıqda və ya əfv qanununun ona tətbiq edilməsinə baxmayaraq) (Kateqoriya I).

(b) Azadlıqdan məhrumetməyə səbəb İnsan Haqları üzrə Ümumdünya Bəyannaməsinin 7, 13, 14, 18, 19, 20 və 21-ci maddələri və aidiyyəti dövlətlərin qəbul etdiyi Paktın 12, 18, 19, 21, 22, 25, 26 və 27 –ci maddələri ilə təmin olunan azadlıq hüquqlarının həyata keçirilməsi olduqda. (Kateqoriya II).

(c) İnsan Hüquqlarının Ümumdünya Bəyannaməsində və aidiyyəti dövlətlər tərəfindən qəbul edilmiş müvafiq beynəlxalq sənədlərdə təsbit edilmiş ədalətli məhkəmə araşdırması hüququ ilə bağlı beynəlxalq normalara tam və ya qismən əməl edilməməsi o qədər ciddidir ki, azadlıqdan məhrumetmə əsassız xarakter daşıyır (Kateqoriya III).

(d) Sığınacaq axtaran şəxslər, immiqrantlar və ya qaçqınlar inzibati və ya hüquqi ekspertiza və ya müdafiə vasitəsi olmadan uzadılmış inzibati qaydada həbsə məruz qaldıqda (Kateqoriya IV)

(c) Azadlıqdan məhrumetmə doğum, milli, etnik və ya sosial mənşə, dil, din, iqtisadi vəziyyət, siyasi və ya zidd fikir, cinsiyyət, cinsi oriyentasiya, əlillik və ya hər hansı digər bir status əsasında ayrı-seçkilik zəminində beynəlxalq qanun pozuntusununu təşkil edir (Kateqoriya V).

Təqdimatlar

Mənbədən məlumat

4. Həbs olunmamışdan əvvəl Almaniyada yaşayan Hüseyn Abdullayev 1967-ci ildə Azərbaycanda doğulub. O, Azərbaycan hökumətinin fəal əleyhdarıdır. Cənab Hüseyn Abdullayev 2005-ci ildən 2007-ci ilə qədər Azərbaycan Milli Məclisinin seçilmiş üzvü olub. Milli Məjlisdəki davadan sonra o, dalaşmaq və xuliqanlıqda ittiham olunub və 2007-ci ilin mayında iki il müddətinə şərti həbs cəzasına məhkum edilib. 2013-cü ilin fevral ayında Almaniya qaçdıqdan və Azərbaycan hökumətini tənqid edən mahnı yazdıqdan sonra, 25 iyun 2013-cü il tarixində vergidən yayınmaqda ittiham olunub. 26 noyabr 2013-cü il tarixində Cənab Hüseyn Abdullayevə siyasi səbəblərdən Almaniyada sığınacaq verilib.

Həbs və saxlanma

5. Mənbənin məlumatına görə, cənab Abdullayev 21 Aprel 2018-ci ildə İstanbulda məzuniyyətdə olarkən, Türkiyənin Terrorla Mübarizə Polis bölməsinin təxminən 15 əməkdaşı tərəfindən həbs edilib. Türkiyə rəsmiləri onun həbsi üçün order təqdim etmədilər, lakin daha sonra Bakı şəhəri Yasamal rayon Məhkəməsinin onun həbsi haqqında 2016-cı il oktyabrın 11-də qərar çıxarması ictimaiyyətə açıqlandı. Azərbaycan hakimiyyəti qırmızı bildirişin buraxıldığını elan etdi, lakin onların mediaya göstərdiyi sənəd 2014-cü ilin noyabr ayında ləğv edilmişdi.

6. Mənbə Cənab Abdullayevin İstanbulda Türkiyənin Terrorla Mübarizə Polis bölməsi tərəfindən bir gecə saxlandığını göstərir. Onun Alman vəkili və ya türk vəkilləri ilə ünsiyyət qurmağa icazə verilmədi. Onunla birlikdə Türkiyədə olan ailə üzvü tərəfindən yalnız bir ziyarətə icazə verildi. O, 22 aprel 2018 tarixində Azərbaycan rəsmilərinə təhvil veridi və Daxili İşlər Nazirliyinin iki rəsmisinin müşayiəti ilə kommersiya uçuşu ilə Bakıya gətirildi. Onun həbsi və gətirilməsi həftə sonu baş verdiyindən Almaniya səfirliyi ilə vaxtında əlaqə qurula bilmədi.

7. Mənbə təsvir edir ki, Cənab Abdullayevin həbs qərarı o vergidən yayınmada ittiham olunduqdan sonra, 26 iyun 2013-cü il tarixində Yasamal Rayon Məhkəməsi tərəfindən verilib. Hakimiyyət həbs qərarını onun iddia olunan istintaqdan gizlənməsinə ehtiyat tədbiri kimi əsaslandırır.

8. Mənbə bildirir ki, Abdullayev Cinayət Məcəlləsinin 178.2.1, 178.2.2 və 178.2.4 (dələduzluq); 182.2.1, 182.2.2 və 182.2.4 (mütəşəkkil dəstə tərəfindən əhəmiyyətli əmlak əldə etmək üçün

təhdidlərdən istifadə etməklə təkrar və qəsdən tələb etmə); 192.2.2 və 192.2.3 (mütəşəkkil dəstə tərəfindən yüksək gəlirli qanunsuz sahibkarlıq fəaliyyəti); 193-1.3.1 və 193-1.3.2 (çirkli pulların yuyulması); 213.2.1 və 213.2.2 (vergidən yayınma); 308.2 (vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə); 312-1.2 (vəzifəli şəxsin qərarına qanunsuz təsir); 313 (xidməti saxtalaşdırma); və 318 (qanunsuz sərhədi keçmə) maddələri ilə ittiham olunur.

9. Azərbaycan hökuməti hesab edir ki, cənab Abdullayev hüquqi rolu olmadan ailə şirkəti Araz Inc.-i idarə edib və onu qanunsuz sahibkarlıqda, vergidən yayınmaqda və şirkətin fəaliyyəti ilə bağlı lisenziya olmadan tikinti işləri aparmaqda ittiham edirlər. O, həmçinin vəzifəsindən sui-istifadə etməkdə və ailə üzvünün saxlanması ilə nəticələnən Balakən keçid məntəqəsində qanunsuz olaraq Azərbaycandan Gürcüstana keçmək cəhdi ilə bağlı insidentdə günahlandırılır. Azərbaycan Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 154 və 155-ci maddələri, təqsirləndirilən şəxsin, məsələn, qaçdığı, istintaqa mane olduğu və ya əlavə cinayətlər törətdiyi qənaətinə gəlməsi üçün kifayət qədər əsas olduqda, həbs qətimkan tədbirinin aparılmasına imkan verir.

10. Mənbəyə görə, ittiham aktındakı ittihamlar bir neçə faktla və ya sənədli sübutlarla təsdiqlənir. Məsələn, cənab Abdullayevə qarşı 313-cü maddə ilə ittihamlar (vəzifə saxtakarlığı) ittiham aktındakı hər hansı bir faktla dəstəklənmir. Üstəlik, vergidən yayınma və qanunsuz sahibkarlıqla əlaqəli ittihamların çoxu 2000–2012-ci ilə aiddir, beləliklə bu ittihamlar üçün iddia müddəti bitmişdir.

11. Mənbə sonra iddia edir ki, Türkiyə və Azərbaycan rəsmiləri cənab Abdullayevi Azərbaycana gətirdikdən sonra o saxlanılmasından və həbsindən 48 saat sonra ilk dəfə, 25 aprel 2018-ci il tarixində Bakının Nəsimi rayon məhkəməsinin qarşısına çıxarılıb. Məhkəmə onun həbs edilməsini əsaslandırılan heç bir konkret fakta və ya hala istinad etmədən, barəsində həbs qətimkan tədbiri qərarı verdi. Onun saxlanması 31 may 2018-ci il, 9 iyun 2018-ci il, 12 sentyabr 2018-ci il və 25 fevral 2019-cu il tarixlərində uzadıldı.

12. Mənbə əlavə edir ki, Azərbaycana gəldiyindən bəri cənab Abdullayevə öz ailəsi ilə hər hansı bir əlaqə yaratmağa icazə verilməyib. Bundan əlavə, Cənab Abdullayevə beynəlxalq vəkili ilə görüşmək imkanı verilməyib. Vəkilin onu ziyarət etmək üçün göstərdiyi cəhdlər uğursuz olub və onun Azərbaycanın Ədliyyə Nazirliyinə etdiyi rəsmi müraciətləri rədd edilib. Cənab Abdullayevin öz vəkili təyini etmək imkanı olmasına və qanunla buna icazə verilməsinə baxmayaraq, hökumət 25 aprel 2018-ci il tarixində keçiriləcək məhkəmə iclasında cənab Abdullayevi təmsil etmək üçün dövlət müdafiəçisi təyin edib. Ona Azərbaycana gəldiyindən bir həftə sonraya kimi öz vəkili təyini etməyə icazə verilməyib.

13. Mənbə cənab Abdullayevin Azərbaycana qanunsuz olaraq verildiyini və onun Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğu İstintaq İdarəsinin əmri ilə “Kürdəxanı” İstintaq İdarəsində Bakının Penitensiar Xidməti tərəfindən saxlanıldığını bildirir.

14. Mənbə cənab Abdullayev, bir ailə üzvü və sərhəd keçidində iştirak etdiyi iddia edilən dörd azərbaycanlı sərhəd mühavizəçisi ilə birlikdə ittiham olunduğunu vurğulayır. İttiham aktında sərhədçilər iştirak etdikləri üçün cənab Abdullayev Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 68.2-ci maddəsi ilə Bakı Hərbi Məhkəməsində mühakimə olunur. Məhkəmə prosesi 2 aprel 2019-cu il tarixdə başladı. Məhkəmə prosesi zamanı cənab Abdullayev və girov qarşılığında sərbəst buraxılması rədd edilmiş iki sərhədçi metal barmaqıqlardan ibarət qəfəsdə saxlanıldı. Qəfəs bir

stulun çətinliklə yerləşdiyi təxminən 1m x 1m ölçüdə idi. Cənab Abdullayevin vəkilləri onunla danışmaq istəyəndə, qəfəsə yaxınlaşmaq üçün hakimdən icazə almalı olurdular, bu cür unsiyyətin məhkəmə prosesində iştirak etmək imkanlarını xeyli məhdudlaşdırdığı iddia olunurdu.

15. Mənbənin məlumatına görə, cənab Abdullayev 1 oktyabr 2019-cu il tarixdə, Bakı Hərbi Məhkəməsi tərəfindən 6 il həbs cəzasına məhkum olundu.

Hüquqi təhlil

Kateqoriya I

16. Mənbə, cənab Abdullayevin 21 aprel 2018-ci il tarixində Türkiyədə həbs edilməsi və sonradan Azərbaycana qayıtması üçün heç bir qanuni əsas olmadığını bildirdi. Beləliklə, onun Azərbaycanda tutulması və mühakimə olunmasının davam etdirilməsi İşçi Qrupunun I kateqoriyasına əsasən əsassız həbsə bərabərdir.

17. Birinci, mənbə nə Türkiyə, nə də Azərbaycan hakimiyyət orqanlarının Paktın 9(2)-cu maddəsinə və Türkiyə Konstitusiyasının 19-cu maddəsində və Azərbaycan Konstitusiyasının 967-ci maddəsində təsbit edilmiş oxşar tələblərə uyğun hərəkət etmədiklərini iddia edir. Cənab Abdullayevə həbs orderi göstərilməyib və Azərbaycan hakimiyyəti tərəfindən vəkil almaq imkanı verilmədi. Onun Türkiyə üçün etibarlı vizası var idi və həbsi üçün aktiv İnterpol Qırmızı Bildirişi yox idi. Göründüyü kimi, Türkiyədə heç bir inzibati ekstradisiya prosesi başlanmamışdı. Bakı Məhkəməsinin 2016-cı ilin oktyabrında ona qarşı həbs qərarı verməsi onun Türkiyədə həbs olunmasına əsas vermir Türkiyə Məhkəməsi tərəfindən rəsmi ekstradisiya tələbinin verildiyi və işləndiyi hallar istisna olmaqla.

18. İkinci, mənbə, Paktın 9(4) və 13-cü maddələrinə istinad edərək, onun təcili gətirilməsinin bunları pozduğunu və əvvəllər İşçi Qrup tərəfindən beynəlxalq hüquqa zidd olduğunu hesab etmişdir.

19. Bundan əlavə, mənbə həm Türkiyə həm də Azərbaycan iştirakçı dövlətlər olduğu Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasına 7 sayılı Protokolu ölkədən çıxarılma prosesində bir əcnəbinin prosedur təminatlarını tələb etdiyini bildirir. Hər iki ölkə, eyni zamanda “ekstradisiya və müvəqqəti həbslə bağlı prosedur yalnız tələb olunan Tərəfin qanunları ilə tənzimlənəcəyini” təsbit edən Avropa Ekstradisiya Konvensiyasının tərəfidir. Göründüyü kimi Türkiyə, ondan ekstradisiya tələb olunan tərəf olduğuna görə, Türkiyə Cinayət Məcəlləsinin 18(4)-ci maddəsi ilə bağlı olduğu iddia edilir, bu da Ağır Cinayətlər üzrə Məhkəmənin bu işə davam edə biləcəyi qərarına qədər ekstradisiyanın icra edilə bilməməsinə təmin edir; bu da bir şəxsin məhkəmə qərarından apellyasiya şikayəti verməsinə də açıq şəkildə icazə verir.

20. Nəticə etibarilə, mənbə, cənab Abdullayevin İstanbulda həbsi və zorla Azərbaycana qaytarılması, ekstradisiya qaydalarına hörmət etmədən həyata keçirilən fəvqəladə bir gətirilmə olduğu qənaətinə gəlir. Cənab Abdullayevin çıxarılmasına Türkiyədəki məhkəmə və ya inzibati orqan tərəfindən qərar verilsə də, nəticədə verilmiş ekstradisiya qərarı səlahiyyətləri aşmaqla (*ultra vires*) icra edilmişdir, çünki ona onun Azərbaycana göndərilməsindən əvvəl çıxarılmasına etiraz etmək və ya ekstradisiya qərarına etiraz etmək imkanı verilməyib. Bu

prosedur təminatları həm beynəlxalq hüquqa, həm də Türkiyə qanunvericiliyinə əsasən tələb olunur və geri göndərilmənin (*refoulement*) qarşısını almaq üçün nəzərdə tutulub.

21. Mənbə əlavə edir ki, Abdullayevin tutulması, saxlanması və onun təcili təhvil verilməsində yardım göstərməsi zamanı Türkiyənin qeyri-qanuni hərəkətləri onun sonradan Azərbaycanda üzləşdiyi insan hüquqlarının pozulmasına görə Türkiyənin üzərinə məsuliyyət qoyur.

II kateqoriyaya əsasən azadlıqdan məhrumetmə

22. Mənbə qeyd edir ki, cənab Abdullayevin həbsi həm daxili, həm də beynəlxalq hüquqa əsasən qorunan ifadə azadlığı hüququnu həyata keçirməsinin bilavasitə nəticəsi olduğu üçün II kateqoriyaya görə də əsassızdır .

23. Mənbə iddia edir ki, Azərbaycan Hökuməti cənab Abdullayevi siyasi müxalifliyi və Prezidentə və hökumətə qarşı tənqidlərinə görə ardıcıl təqib etmişdir. Cənab Abdullayevin həbsi ailəsinin şirkəti tərəfindən törədildiyi iddia edilən vergi fırıldaqı iddialarına əsaslanarkən, istintaq onun Bakı polisinin etirazçılara qarşı insan haqları pozuntularını əks etdirən videosunu yerləşdirməsindən bir gün sonra açıldı. Bu iddia, cənab Abdullayevin şirkətlə heç bir qanuni əlaqəsinin olmaması və sonuncunun artıq Hökumətə xeyli miqdarda cərimə ödəməsi ilə təsdiqlənir.

24. Mənbə vurğulayır ki, Hökumət siyasətinin və fəaliyyətinin müzakirəsi, siyasi mübahisələr, insan hüquqları barədə hesabatların verilməsi və buna bənzər ifadə azadlığının istifadəsi ictimai asayiş və milli təhlükəsizliyə əsaslanaraq heç vaxt məhdudlaşdırıla bilməz.

III kateqoriyaya əsasən azadlıqdan məhrumetmə

25. Mənbə daha sonra bildirir ki, cənab Abdullayevin tutulması onun prosessual hüquqlarını pozur və bu səbəbdən III kateqoriyaya görə əsassızdır.

26. Birinci, mənbə Paktın 9-cu maddəsinin 2-ci bəndinin Türkiyə Konstitusiyasının 19-cu maddəsi və Azərbaycan Konstitusiyasının oxşar tələbləri ehtiva edən 67-ci maddəsi ilə pozulduğunu təkrarlayır. Cənab Abdullayevə heç bir order göstərilməmiş, vəkilləri vasitəsi ilə sənədlərinə baxmaq imkanı verilməmiş və həbsini əsaslandırmaq üçün yalnız 2014-cü ilin noyabrında ləğv edilən Qırmızı Bildiriş istifadə edilmişdi. Türkiyədə heç bir inzibati ekstradisiya prosesi başlanılmamışdır.

27. İkincisi, mənbə Paktın 9-cu maddəsinin 3-cü bəndini xatırladır ki, İnsan Hüquqları Komitəsi tərəfindən vurğulandığı kimi, müstəsna hallar olmadığı təqdirdə, həbs edilmiş şəxsin hakim qarşısında 48 saat ərzində məhkəməyə gətirilməsi öhdəliyi nəzərdə tutulur. Bu müddəə həm Türkiyə Konstitusiyasında, həm də Azərbaycan Cinayət Prosesual Məcəlləsində öz əksini tapmışdır. Bundan əlavə, Paktın 9-cu maddəsinin 4-cü bəndi, eyni zamanda məhkəmə qarşısında həbsdə saxlanmanın qanuniliyinə qarşı etiraz etmək hüququnu dəstəkləyir. Mənbə qeyd edir ki, cənab Abdullayev fəvqəladə şəkildə Azərbaycana gətirilməzdən əvvəl heç bir məhkəməyə təqdim edilməmiş və daha sonra həbs edildikdən yalnız beş gün sonra məhkəmə qarşısına çıxarılmışdır.

28. Üçüncüsü, mənbə Paktın 9-cu maddəsinin 3-cü bəndini və İnsan Haqları Komitəsinin məhkəmədənqabaq həbs qətimkan tədbirinin “məqsədüyükün və zəruri olduğunu fərdiləşdirilmiş bir qərara əsaslanmalıdır [...] ki, uçuşun, dəlillərə müdaxilənin və ya cinayətin təkrarlanmasının qarşısını almaq” məqsədini daşsın. Eynilə, Azərbaycan Cinayət Prosesual

Məcəlləsinin 155-ci maddəsində təqsirləndirilən şəxs barəsində məhkəmədən əvvəl həbs qətimkan tədbiri seçilməsi üçün təqsirləndirilən şəxsin, məsələn, qaçma, istintaqa mane olma və ya cinayət törədəcəyindən şübhələnmə üçün və əlavə cinayətlər törətməsi üçün “kifayət qədər əsaslar” olmalıdır. Mənbə bildirir ki, Azərbaycan Hökuməti cənab Abdullayevin məhkəmədən qabaq həbs qətimkan tədbiri üçün heç bir dəlil təqdim etməyib və məhkəmə bunun məqbul və lazımlı olduğu barədə fərdi qərar qəbul etməyib.

29. Bundan əlavə, mənbə cənab Abdullayevə Paktın 14-cü maddəsinin 2-ci bəndində göstəriləyi kimi təqsirsizlik prezumpsiyasından imtina edildiyini təsdiqləyir. İnsan Hüquqları Komitəsinə görə, müttəhimlər adətən qandallanmamalı və məhkəmə zamanı qəfəslərdə saxlanılmamalı və ya təhlükəli cinayətkar kimi göstərilən şəkildə məhkəməyə təqdim edilməməlidirlər. Bununla belə, cənab Abdullayevin məhkəmə zamanı birbaşa təqsirsizlik prezumpsiyası pozularaq metal barmaqlıqlar ilə qəfəsdə saxlandı.

30. Mənbə ayrıca qeyd edir ki, cənab Abdullayev Paktın 14-cü maddəsinin 1-ci bəndində göstəriləyi kimi müstəqil və qərəzsiz məhkəmədən məhrum edilmişdir. Hərbi məhkəmə tərəfindən mülki şəxslərin mühakiməsi, müstəqil və qərəzsiz məhkəmə hüququna təsirli şəkildə zərər verə bilər ki, bu da İnsan Hüquqları Komitəsinə görə müstəsna halda olmalı, iştirakçı dövlətin belə məhkəmələrə müraciət etməyin zəruri olduğunu göstərə biləcəyi hallarla məhdudlaşmalıdır və obyektiv və ciddi səbəblərlə əsaslandırılmalıdır və konkret fərdi sinif və hüquq pozuntuları ilə əlaqədar olaraq, müntəzəm mülki məhkəmələr məhkəmə prosesi keçirə bilmədikləri hallarda tətbiq edilməlidir. Mənbə qeyd edir ki, İşçi Qrupu eyni istiqamətdə hərbi tribunallar hərbiçilərin mülki şəxslərlə birlikdə mühakimə olunmasına baxmayaraq, heç vaxt mülki şəxsləri mühakimə etməməli olduğunu xatırladı. Mülki şəxs olaraq cənab Abdullayev Bakı Hərbi Məhkəməsində mühakimə olundu. Azərbaycan Hökuməti bunu Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 68.2-ci maddəsinə əsasən hərbi qulluqçular tərəfindən törədilən cinayətlər mülki şəxsin iştirakı ilə baş verdikdə, mülki şəxslərin hərbi məhkəmələrdə mühakimə olunmasını nəzərdə tutan maddə ilə əsaslandırmağa çalışıb. Bununla belə, Azərbaycan onu hərbi tribunalda mühakimə etməyin obyektiv və ciddi səbəblərlə zəruri və əsaslı olduğunu və müntəzəm mülki məhkəmələr tərəfindən məhkəmə baxışını icra edilə bilməməsini göstərməyib. O, qeyd edir ki, Hökumət sərhədcilərin mülki məhkəmə qarşısında mühakimə oluna bilməməsinə və ya işlərin nə səbəbdən ayrılmasına dair kifayət qədər əsaslar təqdim etməyib.

31. Mənbə ayrıca, cənab Abdullayevin Paktın 14 (3) (b) maddəsinin müddəaları pozularaq Türkiyə və Azərbaycan tərəfindən vəkil almaq hüququndan məhrum edildiyini vurğulayır. O, həmçinin Azərbaycan Konstitusiyasının da vəkillə təmin edilmək hüququnun qoruduğunu xatırladır. Üstəlik, Azərbaycan Cinayət Prosesual Məcəlləsində Hökumətin “şübhəlinin və ya təqsirləndirilən şəxsin müəyyən bir vəkilə təlimat verməsi təklifini vermək hüququ olmayacağı” və ictimai müdafiəçinin yalnız “saxlanılan şəxsin maddi vəziyyəti ona öz hesabına vəkil tutmaq imkan vermədiyi təqdirdə təyin edilməli olduğu” bildirilir. Cənab Abdullayevin vəkilləri ilə əlaqə qurmasına və ya vəkili seçməsinə icazə verilmədi və öz vəkilini təyin edə bilmək istəməsinə baxmayaraq ona dövlət tərəfindən vəkil təyin edildi. O, həmçinin vəkilə müraciət etmək imkanı olmadan Azərbaycana qaytarıldı. Cənab Abdullayevin beynəlxalq vəkilinə Bakıda saxlandığı müddət ərzində onunla görüşməkdən dəfələrlə imtina edilmişdir.

32. Nəhayət, mənbə BMT-nin Məhbuslarla Davranış üzrə Standart Minimum Qaydalarının (Mandela Qaydaları) ailə ilə ünsiyyətin bir neçə gündən artıq müddətə qadağan olunmayacağını və xarici dünya ilə ziyarətlərə və yazışmalara icazə verilməsinin lazım olduğunu vurğulayır. Cənab Abdullayev fəvqəladə təhvil verilməsindən bəri ailəsini görə, telefonla danışa və ya

yazışa bilməyib. Ailəsi ilə yeganə qarşılıqlı əlaqəsi, məhkəmə iclaslarında və ya sonrasında qısa anlar olmuşdur. 2019-cu ilin may ayında ailəsi onu ad günü münasibətilə həbsxanada ziyarət etməyə cəhd göstərsə də, onunla görüşməyə icazə verilməmişdir.

IV kateqoriyaya əsasən azadlıqdan məhrumetmə

33. Mənbəyə görə, cənab Abdullayevin Almaniyadakı qaçqın statusuna baxmayaraq tutulması və Azərbaycana fəvqəladə şəkildə təhvil verilməsi beynəlxalq və daxili qanunları pozaraq Türkiyə tərəfindən geri göndərilmə (refoulement) hesab olunur və bu səbəbdən onun davam edilən həbsi IV kateqoriya üzrə əsassız sayılır.

34. Mənbə həm Azərbaycan, həm də Türkiyə tərəfinin iştirakçısı olduğu Qaçqınların Statusuna dair Konvensiyadan bəhs edir və orada qeyd edilir ki, “heç bir razılığa gələn dövlət qaçqını həyatı və ya azadlığı irqi, dini, milliyəti, müəyyən bir sosial qrupa üzvlüyü və ya siyasi düşüncəsinə görə təhdid ediləcək olduğu ərazilərin sərhədlərinə heç bir şəkildə qoya və geri qaytara bilməz.” BMTQAK-nin təlimatı bir ölkənin sığınacaq qərarının digər ölkələr tərəfindən hörmət və ehtiramla qarşılanmasını göstərir.

35. Cənab Abdullayevlə əlaqədar olaraq, mənbə Almaniyanın ona 26 noyabr 2013-cü il tarixində sığınacaq verdiyini xatırladır. Cənab Abdullayev bu faktı Azərbaycan rəsmilərinə təhvil verilməzdən əvvəl Türkiyədə tutulması və həbsi zamanı Türk səlahiyyətlilərinə çatdırmışdır. Türkiyə Hökuməti, Avropaya təhvil vermə Konvensiyasına və daha geniş beynəlxalq hüquq standartlarına əsasən Azərbaycana ekstradisiyası sorgusunun siyasi motivli olmadığını təmin etmək öhdəliyi daşıyırdı. O, cənab Abdullayevin qaçqın statusuna hörmət etmək və qaçdığı ölkəyə qaytarmamaq öhdəliyi daşıyırdı.

V kateqoriyaya əsasən azadlıqdan məhrumetmə

36. Mənbə nəhayət, cənab Abdullayevin həbsinin əsassız olduğunu bildirir, çünki ayrı-seçkiliyə əsaslanan siyasi və ya digər fikirlərə əsaslanan beynəlxalq hüquq pozuntusunu təşkil edir, saxlanması mülki və siyasi hüquqların həyata keçirilməsinə əsaslanan həbs olunma ehtimalı güclü olduğundan siyasi düşüncəyə əsaslanan ayrı-seçkilikdir.

37. Mənbəyə görə, cənab Abdullayev Azərbaycan hökumətini açıq şəkildə tənqid etdiyi üçün hədəfə alınır. Cənab Abdullayevə qarşı ittihamlar, cənab Abdullayevin Bakıda müxalifət nümayişçilərinə qarşı polis zorakılığını pisləyən bir video yayımladığı günün ertəsi günü Vergilər Nazirliyinin başlatdığı ailənin şirkətinin istintaqından irəli gəlir. Buna görə də mənbə, cənab Abdullayevin həbs edilməsinin özbaşına olduğu qənaətinə gəlmişdir, çünki Azərbaycan hakimiyyəti onu Prezidentə və hökumətinə siyasi müxaliflik göstərdiyinə görə hədəfə alıb.

Türkiyə Hökumətindən cavab

38. 14 noyabr 2019-cu il tarixində İşçi Qrupu, müntəzəm kommunikasiya proseduru çərçivəsində iddiaları mənbədən Türkiyə Hökumətinə çatdırdı. İşçi Qrupu, Türkiyədən 13 yanvar 2020-ci il tarixinə qədər cənab Hüseyin Abdullayevin həbsi və tutulması halları barədə ətraflı məlumat verməsini istədi. İşçi Qrupu daha sonra Hökumətdən onun həbsi və tutulmasını əsaslandırmaq üçün qanuni müddəaları, habelə Türkiyənin beynəlxalq insan hüquqları hüququ və xüsusilə də ratifikasiya etdiyi müqavilələrlə bağlı Türkiyənin öhdəliklərinə əməl edib-etməməsini aydınlaşdırmasını istədi.

39. 13 yanvar 2020-ci il tarixində, Türkiyə Hökuməti 13 fevral 2020-ci il tarixinə qədər yeni bir son müddət uzadılmasını istədi. 12 fevral 2020-ci il tarixində, Türkiyə Hökuməti cavab verərək bildirdi ki, cənab Abdullayev vergidən yayınma və qanunsuz biznes aparma günahlarına görə İnterpolun xəbərdarlığı, Türk səlahiyyətliləri tərəfindən ictimai asayiş və təhlükəsizliyə qarşı bir təhdid olaraq qiymətləndirilməsi əsasında saxlanılmışdır. Buna görə, 6458 sayılı Qanunun 54-cü maddəsinə əsasən ona qarşı deportasiya qərarı çıxarıldı. Buna görə də Miqrasiya İdarəetmə Baş İdarəsi, 6458 sayılı Qanuna uyğun olaraq deportasiya proseduruna başlamaq üçün sözügedən Qanunun 55-ci (deportasiya qərarından azad etmə) və 4-cü (geri göndərilməmə prinsipi) maddələrini nəzərə almaqla Təhlükəsizlik Baş İdarəsindən onun həbsini tələb etdi.

40. Hökumət, bir qayda olaraq bir dövlətin əcnəbini qəbul etməmək, ölkəyə qanunsuz olaraq girmiş və ya qanunsuz olaraq gələn, qanunsuz olaraq ölkədə qalmağa çalışan, cinayət törətmiş bir şəxsi olduğu ölkədə qaytarmağa və ya bir əcnəbini cinayət törətdiyi başqa bir ölkəyə qaytarmağa çalışan, əcnəbinin xaric etmək səlahiyyətinə sahib olduğunu bildiren Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin məhkəmə işlərinə istinad edir. Bundan əlavə, Türkiyənin 2 may 2016-cı il tarixində ratifikasiya etdiyi Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasına 7 sayılı Protokolda, bu cür xaric edilmə ictimai qaydanın mənafeyi üçün zəruri olduqda və ya milli təhlükəsizlik səbəbləri olduqda bir əcnəbinin hüquqlarından (ölkədən çıxarılmasına qarşı səbəb təqdim etmə hüququ, işinə baxılma hüququ və bu məqsədlər üçün səlahiyyətli orqan qarşısında təmsil olunma hüququ) istifadə edilmədən əvvəl qovula biləcəyi aşkar qeyd edilir.

41. Hökumətin bildirdiyinə görə, cənab Abdullayev 21 aprel 2019-cu ildə İstanbulda həbs olundu və İstanbul Valiliyinin Miqrasiya İdarəetmə Müdirliyi onunla bağlı toplanan məlumatlara əsasən qiymətləndirmə apardı. Pasportundakı saxtakarlığa görə aktiv məhdudlaşdırma sərəncamlarının və ona vergidən yayınma və qanunsuz biznesin aparılması cinayətlərinə görə İnterpolun bildirişinin verildiyini qeyd edərək, deportasiya qərarı 6458 sayılı Qanunun 54.1/d maddəsinə əsasən qəbul edilmiş və deportasiya üçün səbəbləri arasında “ictimai asayiş və ya təhlükəsizlik üçün təhdid” aydın qeyd edilir.

42. Cənab Abdullayev həbs olunduqdan sonra tibbi müayinədən keçdi və onun tələbi əsasında vəkili həbs olduğu barədə məlumatlandırıldı. Bu səbəbdən 22 aprel 2019-cu ildə cənab Abdullayev Azərbaycana ekstradisiya edilmədi, əksinə, müvafiq qanunvericilik və beynəlxalq hüquq normalarına uyğun olaraq səlahiyyətli türk orqanlarının qərarına əsasən deportasiya edildi. Suveren bir dövlət olaraq, Türkiyə xalqın təhlükəsizliyi üçün təhdid hesab etdiyi şəxsləri deportasiya etmək hüququna malikdir.

43. Nəticə etibarlı ilə, Türkiyə Hökuməti cənab Abdullayevin özbaşına tutulması iddialarını rədd edir.

Azərbaycan Hökumətindən cavab

44. 14 noyabr 2019-cu il tarixində İşçi Qrup, müntəzəm kommunikasiya proseduru çərçivəsində iddiaları mənbədən Azərbaycan Hökumətinə çatdırdı. İşçi Qrupu, 13 yanvar 2020-ci il tarixinə qədər cənab Hüseyn Abdullayevin saxlanılması halları barədə ətraflı məlumat verməsini istədi. Bundan əlavə, İşçi Qrupu Hökumətdən onun mövcud vəziyyəti ilə əlaqədar, habelə həbs olunmasına verən qanuni müddəaları və Azərbaycanın beynəlxalq insan hüquqları hüququ üzrə öhdəliklərinə uyğunluğuna və xüsusən də onun ratifikasiya etdiyi müqavilələrlə əlaqədar olaraq hökumətdən ətraflı məlumat verməsini xahiş etdi. Bundan əlavə, İşçi Qrupu Azərbaycan hökumətini cənab Abdullayevin fiziki və əqli toxunulmazlığını təmin etməyə çağırırdı.

45. 8 yanvar 2020-ci il tarixində Hökumət cavabını təqdim edərək, 7 iyun 2013-cü il tarixində Vergilər Nazirliyi Cinayət Məcəlləsinin 213.2.2-ci maddəsi (külli miqdarda vergidən yayınma) ilə cənab Abdullayevə qarşı cinayət işi başlatdığını bildirdi və 25 iyun 2013-cü il tarixdə müvafiq müstəntiq cənab Abdullayevin 213.2.2-ci maddəsi ilə təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilməsinə qərar vermişdi.

46. Hökumət, cənab Abdullayevin milli Vergi Məcəlləsinə pozduğunu və dövlət büdcəsinə təxminən 1.840.882 ABŞ dolları ekvivalenti ödəməkdən yayındığına dair əsaslı dəlillərin olduğunu bildirdi. Daha sonra, 25 iyun 2013-cü ildə müstəntiq Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 150.1 və 278-ci maddələrində nəzərdə tutulduğu kimi təqsirləndirilən şəxsin axtarışına dair əmr verdi. Yasamal Rayon Məhkəməsi, Baş Prokurorluğun müraciəti əsasında və cənab Abdullayevin iki ildən çox müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılan bir cinayətdə ittiham olunduğunu nəzərə alaraq, onun barəsində məhdudlaşdırıcı ölçü kimi iki aylıq həbs qətimkan tədbiri seçdi.

47. 2 iyul 2013-cü ildə müstəntiq cənab Abdullayevin Cinayət Məcəlləsinin 192.2.2-ci (külli miqdarda gəlir çıxarmaqla qanunsuz iş) və 213.1.2. maddəsi ilə cənab Abdullayevin nəzarətində olan şirkətin təhrif olunmuş vergi bəyannamələrini təqdim etdiyini və icazəsiz fəaliyyət göstərək əhəmiyyətli qazanc əldə etdiyini nəzərə alaraq ittiham edilməsi barədə başqa bir qərar verdi.

48. 22 noyabr 2013-cü il tarixdə cənab Abdullayevin olduğu yerin bilinmədiyi nəzərə alınaraq cinayət təqibi dayandırıldı. 12 dekabr 2013-cü il tarixində, cənab Abdullayevin vəkili müştərisinə qarşı bütün vergiləri ödədiyini nəzərə alaraq ittihamların ləğv edilməsini istədi. 16 dekabr 2013-cü ildə bu müraciət əsassız olduğu üçün rədd edildi.

49. 11 aprel 2014-cü ildə ekstradisiya tələbi Alman səlahiyyətliyə göndərildi və bu, 8 may 2015-ci ildə rədd edildi. 6 may 2014-cü ildə iş yenidən başladı. 7 may 2014-cü il tarixdə Baş Prokurorun cənab Abdullayevin həbs olunmasını xahiş edən vəsatəti məhkəmə tərəfindən onun səlahiyyətli orqanlardan gizləndiyini nəzərə alaraq təmin edildi.

50. 31 may 2016-cı il tarixində vergi ödəməkdən yayınma faktları nəzərə alınaraq cənab Abdullayevə qarşı yeni bir cinayət işi qaldırıldı. 27 sentyabr 2016-cı ildə iki cinayət işi birləşdirildi. Məhkəmə 11 oktyabr 2016-cı il tarixdə cənab Abdullayevə qarşı Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 154-158 və 452-ci maddələrinə əsasən 1 ay 14 gün həbs qətimkan tədbiri seçilməsinə qərar verdi.

51. 14 fevral 2018-ci il tarixdə, cənab Abdullayevə qarşı Cinayət Məcəlləsinin 178.3.2 və 320.1-ci maddələri əsasında onun nəzarəti altında olan şirkətin rəsmi sənədlər saxtalaşdırdığı və başqa bir şəxsin əmlakını külli miqdarda mənimsədiyi nəzərə alınaraq yeni cinayət işi açıldı.

52. 7 mart 2018 tarixində cənab Abdullayevin Türkiyəyə tez-tez getməsi barədə səlahiyyətli orqanlara daxil olan məlumat əsasında, Türkiyəyə ekstradisiya tələbi göndərildi. Bu sorğu bağlı Türkiyədən cavab alınmasa da, 22 aprel 2018-ci ildə cənab Abdullayev Türkiyədən Azərbaycana deportasiya edildi və hava limanının polisində təhvil verildi.

53. 23 aprel 2018-ci ildə cənab Abdullayev istintaq orqanlarına təhvil verildi və həmin tarixdə ona qarşı Cinayət Məcəlləsinin 192.2.2 və 213.2.2-ci maddələri ilə Vergilər Nazirliyinin müstəntiqi, cənab Abdullayevin iki vəkili ilə ittiham elan edildi. Yasamal Rayon Məhkəməsinin 11 oktyabr 2016-cı il tarixli qərarı ilə cənab Abdullayev həbs qətimkan tədbiri olaraq 1 ay 14 gün müddətinə həbs edildi.

54. Daxili İşlər Nazirliyinin Baş Mütəşəkkil Cinayətkarlıqla Mübarizə İdarəsi 25 aprel 2018-ci il tarixində cənab Abdullayevə Cinayət Məcəlləsinin 178.3.1, 182.3.1, 192.2.2, 192.2.3, 213.2.1, 213.2.2, 308.2 və 318.2 maddələri ilə ittiham elan etdi. Bu ittihamlar ona eyni gün elan edildi. Nəsimi Rayon Məhkəməsi, cənab Abdullayevin 31 may 2018, 6 sentyabr 2018 və 12 fevral 2019-cu il tarixli məhkəmədənqabaq həbs müddətlərini uzatmışdı.

55. Cənab Abdullayevin cinayət işləri arasında, istintaq materiallarına görə, qara metalurgiyanın qanunsuz olaraq çatdırılması, lisenziyasız tikinti, vergidən yayınma, hədə-qorxu ilə qəsb etmə və sərhəd zabitlərinə rüşvət verməklə ailə üzvünün qanunsuz sərhəd keçməsi yer alır.

56. 4 mart 2019-cu ildə yuxarıda göstərilən faktlarla bağlı cinayət işi başa çatıb və 19 mart 2019-cu ildə Bakı Hərbi Məhkəməsinə göndərilib. 1 oktyabr 2019-cu il tarixində Bakı Hərbi Məhkəməsi cənab Abdullayevi cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul və ya əmlakın leqallaşdırılması, vəzifəli şəxsin qərar qəbul etməsinə qanunsuz təsir göstərmək, vəzifə saxtakarlığı və köməkçisi olmaqda günahkar hesab edərək 6 il həbs cəzasına məhkum etdi. Cənab Abdullayevin apellyasiya şikayəti verildikdən sonra icraat Bakı Apellyasiya Məhkəməsinədir. Cənab Abdullayev hazırda 1 saylı Bakı İstintaq Təcridxanasında saxlanılır.

57. Hökumət yuxarıdakı faktlardan və cinayət işinin materiallarından aydın şəkildə görüldüyü kimi, cənab Abdullayevi ittiham etmək üçün kifayət qədər dəlil olduğunu qeyd edir. İstintaq vergidən yayınma, qanunsuz biznes, sərhədiqanunsuz keçmə və s. üzrə onun günahını sübut edən danılmaz kifayət qədər sübutlar toplanmışdır.

58. Bundan əlavə, iddia müddətinə gəldikdə, vergidən yayınma ittihamı 2009-2013-cü illər ərzində irəli sürülmüşdür. Cinayət Məcəlləsinin 75-ci maddəsinə görə, yuxarıda göstərilən cinayətin icraat müddəti 7 ildir.

59. Bundan əlavə, Cinayət Məcəlləsinin 75.3-cü maddəsinə görə, təqsirləndirilən şəxs istintaqdan qaçdığı təqdirdə iddia müddəti dayandırılır. Buna görə də iddia müddətinin 25 iyun 2013-cü il tarixdə Vergilər Nazirliyinin müstəntiqi tərəfindən təqsirləndirilən şəxsə axtarış qərarı verildiyi vaxt dayandırılmışdı. Üstəlik, cinayət işlərinin davamlı olaraq qəbul edildiyi üçün bu halda heç bir iddia müddəti tətbiq edilə bilməz.

60. Bundan əlavə Hökumət cənab Abdullayevin həbs olunduqdan 48 saatdan çox müddətdə, 25 aprel 2018-ci il tarixində Nəsimi Rayon Məhkəməsinə gətirildiyi barədə mənbənin iddialarını mübahisələndirir. Hökumət iş materiallarında cənab Abdullayevin 25 aprel 2018-ci il tarixdə bu məhkəməyə çıxması barədə məlumat olmadığını qeyd edir. Cənab Abdullayevin həbs olunmasına dair bir neçə məhkəmə qərarı olub və son belə qərar 11 oktyabr 2016-cı ildə olub. Abdullayev 2013-cü ilin iyun ayından həbs olunmaq üçün axtarışa verildiyini və yalnız 22 aprel 2018-ci ildə Azərbaycana gətirildiyini nəzərə alaraq, ona qarşı ittihamlar 23 və 25 aprel 2018-ci il tarixlərində iki vəkiliyin iştirakı ilə elan edildi. Bu səbəbdən onu həbs etmək üçün məhkəməyə gətirmək lazım deyildi. Cənab Abdullayev 11 oktyabr 2016-cı il tarixli qərarından apellyasiya şikayəti verməyib və nə özü, nə də vəkilləri həbsin 48 saatdan çox olmasından şikayətlənməyiblər.

61. Hökumət cənab Abdullayevin qalma şəraitinin, zəng etmək və bağlama almaq hüququnun təmin edildiyini qeyd edir. O bir neçə bağlama alıb və vəkillərlə məxfi görüşlər keçirib. 21 noyabr 2019 tarixində Almaniya Federativ Respublikasının Səfirliyinin məsul şəxsləri ilə görüşüb.

62. Bundan əlavə, “Vəkillər və vəkillik praktikası haqqında” qanunun 26-cı maddəsinə əsasən, Azərbaycanda əcnəbi vəkillər tərəfindən hüquqi yardım göstərilməsi, əcnəbinin doğulduğu dövlətin və ya beynəlxalq hüququn tətbiqi ilə bağlı məsləhət verməklə məhdudlaşdırılır.

63. Hökumət, cənab Abdullayevin 23 aprel 2018-ci il tarixdə ona qarşı ittiham elan edildiyi gündən istintaqa təhvil verildiyi gündək iki vəkilinin mövcud olduqlarını təkrarlayır.

64. Bundan əlavə, Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 68.2-ci maddəsinə əsasən, hərbi məhkəmələr hərbi qulluqçular tərəfindən törədilən cinayətlərə dair işlərə baxırlar və cinayət, hərbi olmayan bir şəxsin iştirakı ilə törədildiyi təqdirdə onun işinə də hərbi məhkəmədə baxılmalıdır. Bu, cənab Abdullayev və ailə üzvünün sərhəddən qanunsuz keçməsinə təşkil edən dörd hərbi zabitin işi ilə bağlı idi. Hərbi məhkəmələr birinci instansiya məhkəməsi kimi fəaliyyət göstərir, onların fəvqəladə bir funksiyası yoxdur və yalnız mülki hakimlərdən ibarətdir. Konstitusiyanın 127-ci maddəsi hakimlərin müstəqilliyinə dair tələb qoyur, “Məhkəmələr və Hakimler haqqında” qanun isə fəvqəladə məhkəmələrin yaradılmasını qadağan edir. Cənab Abdullayev və vəkilləri onun işinə heç vaxt Bakı Hərbi Məhkəməsində baxılmasna etiraz etməyiblər.

65. Nəhayət, mənbənin Cənab Abdullayevin həbs edilməsinin onun ifadə azadlığı hüququnu həyata keçirməsi ilə əlaqəli olması və onunla şirkət arasında heç bir hüquqi əlaqənin olmadığı iddiası ilə əlaqədar olaraq, Hökumət işin materiallarının cənab Abdullayevin cinayət qanun pozuntularına dair təkzibedilməz dəlillərlə dolu olduğunu qeyd etdi və mənbənin bu işə siyasi karakter verməyə çalışması təəssüf doğurur.

Mənbədən əlavə şərhlər

66. Hər iki hökumətdən gələn cavablar şərh üçün mənbəyə göndərildi. Mənbə, Hökumətlərin cavablarının bir çox hallarda beynəlxalq hüquq pozuntularına dair açıq sübutları təkzib etmədiyini qeyd edərək cavab verdi.

67. Mənbəyə görə, Türkiyə Hökumətinin cavabı ərizədə göstərilən əsas həqiqətləri qəbul etdiyi halda, cənab Abdullayevin “deportasiya edildiyi” iddiaları, pasportunda məhdudlaşdırma əmrlərinin olduğu və ona qarşı bir İnterpol bildirişi olduğunu və s. kimi səhv təqdimatları onun etibarlılığını şübhə altına salır. Mənbə, cənab Abdullayevin Türkiyədən Azərbaycana təhvil verilməsinin beynəlxalq, Avropa və Türkiyə daxili qanunlarını pozduğunda israr edir.

68. Azərbaycan Hökumətinin cavabı ilə əlaqədar olaraq, mənbə bildirir ki, Hökumətin əksinə iddia etdiyinə baxmayaraq, cənab Abdullayevin həbsi və davam edən həbsdə saxlanması əsassızdır və beynəlxalq hüququn pozulmasıdır. Mənbə Cənab Abdullayevin Azərbaycan hökumətini tənqid etdiyi üçün həbs edildiyini və mühakimə olunduğunu israr edir. Bundan əlavə, o, Türkiyədə order olmadan həbs olunmuş və fəvqəladə təhvil verilməni ehtiva edən şəraitdə zorla və qanunsuz olaraq Azərbaycana ötürülmüşdür. Vəkil və ailəylə ünsiyyət hüququ, girov qarşılığında azadlığa buraxılma mümkünlüyü, təqsirsizlik prezumpsiyası və dərhal hakim qarşısına çıxmaq da daxil olmaqla çoxsaylı məhkəmə prosesi hüquqları onun üçün rədd edilmişdir.

69. Mənbə qeyd edir ki, Hökumətin cavabı cənab Abdullayevin 2007-ci ilin mayında parlament iclasında prezidentə qarşı tənqid etdikdən sonra siyasi motivli ittihamlarla mühakimə olunduğunu, nə də ki, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin 2019-cu ilin martında çıxardığı

2007 məhkumluğunun onun ədalətli mühakimə olunma hüququnu pozmasına dair qərarını inkar etmir.¹

70. Hökumət bundan əlavə inkar etmir ki, 5 iyun 2013-cü ildə cənab Abdullayev Youtube-da Bakı polis qüvvələrinin etirazçıları dağıtması və Azərbaycan hökumətinə qarşı etiraz çağırışları görüntülərini əks etdirən bir video yayımladı və ertəsi gün Azərbaycan Vergilər Nazirliyi “Araz Inc” şirkətinə qarşı vergidən yayınma cinayət işi üzrə istintaqa başladı. Hökumətin cavabı, cənab Abdullayevin həbs qərarı olmadan Türkiyədə tutulduğunu, tutulduğu zaman həbs səbəbi barədə məlumatlandırılmadığını və 11 oktyabr 2016-cı il tarixli məhkəmə qərarının Abdullayevin Türkiyədə həbs olunmasına icazə verə bilmədiyini və ya bunu əsaslandırma bilmədiyini inkar etmir.

71. Bundan əlavə, mənbəyə görə, Hökumətin cavabı, cənab Abdullayevin ekstradisiya və ya deportasiya ilə əlaqədar məhkəmə qarşısına çıxarılmadan zorla Türkiyədən Azərbaycana gətirilməsi, Azərbaycanda qarşılaşdığı təqiblər səbəbi ilə Almaniyada sığınacaq almasına baxmayaraq Azərbaycana gətirildiyini və ya Daxili İşlər Nazirliyi ilə birlikdə ən azı iki Azərbaycan rəsmisinin Abdullayevin Bakıya qayıdarkən kommersiya reysi ilə müşayiət olunduğu kimi bir sıra proses qaydalarının pozulmasını inkar etmir. Bundan əlavə, Hökumət, Abdullayevin zorla gətirilməsi zamanı yanında qanuni olaraq Azərbaycana getməsinə icazə verəcək bir Azərbaycan pasportunun və ya Azərbaycan vizası olduğunu iddia etməyib və təsdiqləməyib.

72. Nəhayət, mənbə, Hökumətin verdiyi cavabda etibarlığa xələl vuran yanlış ifadələr, məsələn, cənab Abdullayevin “Araz Inc” və “Araz İnşaat” şirkətlərinə sahib olduğu və nəzarət etdiyi, vergi ödəmədiyi və həbsdə hüquqlarına hörmət göstərildiyi iddiaları kimi yanlış ifadələr ehtiva etdiyini bildirir.

Müzakirə

73. İşçi Qrupu, təqdim etdikləri məlumatlara görə mənbəyə və Azərbaycan və Türkiyə hökumətlərinə təşəkkür edir və tərəflərin bu məsələdəki əməkdaşlığını və iştirakını yüksək qiymətləndirir.

74. Cənab Abdullayevin azadlıqdan məhrum edilməsinin əsassız olub-olmadığını təyin edərkən, İşçi Qrupu öz hüquq praktikasında sübut məsələləri ilə bağlı yaradılmış prinsipləri nəzərə alır. Əgər mənbə, beynəlxalq hüququ pozan əsassız həbsdə saxlanmanı təşkil edən inandırıcı dəlilləri (*prima facie*) təqdim etmişsə, iki Hökumət ittihamları təkzib etmək istəyirsə sübut etmə öhdəliyi onların üzərinə düşməsi başa düşülməlidir. İki Hökumətin qanuni prosedurlara riayət olunduğuna dair iddiaları sadəcə mənbənin iddialarını təkzib etmək üçün kifayət deyil (A / HRC/19/57, bənd 68).

75. Hər iki Hökumətə qarşı iddiaların edildiyini qeyd edən İşçi Qrupu bunları ayrı-ayrılıqda araşdırır.

Türkiyə ilə əlaqəli iddialar

76. İşçi Qrupu ilkin bir məsələ olaraq qeyd edir ki, cənab Abdullayevin vəziyyəti Paktın əsas götürdüyü qanun pozuntusu əhatəsinə düşür. 21 iyul 2016-cı il tarixində, Türkiyə Hökuməti,

¹ Bax: Abdullayev Azərbaycana qarşı, Ərizə No. 6005/08, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi, 7 mart 2019, ¶ 66, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-191357> mövcuddur.

BMT-nin Baş katibinə Paktın 4-cü maddəsinin mənası daxilində xalqın təhlükəsizliyi və əsasındakı ciddi təhlükələrə cavab olaraq, millətin həyatı üçün bir təhlükə olduğunu bildirərək üç ay müddətinə fəvqəladə vəziyyət elan etdi.²

77. İşçi Qrup bu nüfuzdan salmaların bildirilməsini qəbul edərkən, səlahiyyət müddətinin bitməsində, eyni zamanda Ümumdünya İnsan hüquqları Bəyannaməsində göstərilən müvafiq beynəlxalq standartlara və ənənəvi beynəlxalq hüquqa istinad etmək üçün iş metodlarının 7-ci bəndinə əsasən səlahiyyət verildiyini vurğulayır. Üstəlik, indiki halda, Paktın 9-cu və 14-cü maddələri ən çox cənab Abdullayevin ehtimal edilən saxlanması ilə əlaqəlidir. İnsan Hüquqları Komitəsinin bildirdiyi kimi, 9 və 14-cü maddələri pozan iştirakçı dövlətlər, bu cür pozuntuların həqiqi vəziyyətin tələb etdiyi səviyyələri keçməməsini təmin etməlidirlər.³ İşçi Qrupu, 2018-ci il iyul ayında Türkiyədəki fəvqəladə vəziyyətin qaldırılmasını və Paktın öhdəliklərindən irəli gələn pozuntuların ləğvini alqışlayır.

78. İşçi Qrupu, cənab Abdullayevin 21 aprel 2018-ci il tarixində Türkiyənin İstanbul şəhərində, Türkiyə səlahiyyətliləri tərəfindən tutulduğu və ertəsi gün Azərbaycana deportasiya edildiyi faktının mübahisəli olmadığını qeyd edir. Mənbəyə görə, bu, cənab Abdullayevin ona həbs qərarının göstərilmədiyinə və tutulmasının qanuniliyinə qarşı çıxmaq üçün bir fürsət verilmədiyinə görə Paktın 9-cu maddəsindəki hüquqlarını pozmuşdur.

79. Türkiyə Hökuməti, cənab Abdullayevin milli təhlükəsizliyə təhdid yaratdığına görə verilən qiymətləndirmə səbəbi ilə həbs olduğunu iddia etdi. Bu cür qiymətləndirmə, vergidən yayınma və qanunsuz sahibkarlıqla məşğul olmaq kimi cinayətlərinə görə cənab Abdullayevə qarşı İnterpolun bildirişi əsasında verilmişdir. Bu səbəbdən Hökumət, cənab Abdullayevin tutulması və deportasiya edilməsinə dair qərarın müvafiq Türk səlahiyyətliləri tərəfindən uyğun şəkildə verildiyini iddia edir.

80. İşçi Qrupu, hər bir dövlətin öz milli təhlükəsizliyinə təhlükə yaradan əcnəbiləri deportasiya etmək hüququnu mübahisələndirməsə də,⁴ bu, əcnəbiləri qanunla qorunmasından kənar qoymur. Xüsusilə, Paktın 9-cu maddəsinin 4-cü bəndində nəzərdə tutulduğu kimi məhkəmədə tutulmasının qanuniliyinə etiraz etmək hüququ istisnasız olaraq hər kəsə məxsusdur. İşçi Qrupu xatırlatmaq istəyir ki, *BMT-nin Azadlıqlarından məhrum olan hər kəsin məhkəməyə baxılması üçün hüquqlarına dair hallar və prosedurlara dair əsas prinsip və təlimatlara* əsasən, məhkəmədə tutulmanın qanuniliyinə etiraz etmək hüququ öz-özünə mövcud olan, demokratik bir cəmiyyətdə qanuniliyi qorumaq üçün vacib olan insan hüququdur.⁵ Əslində beynəlxalq hüququn mütləq bir norması olan bu hüquq, hər cür azadlıqdan məhrum etmə formasına,⁶ bütün azadlıqdan məhrum etmə hallarına, yalnız cəza mühakiməsi məqsədilə tutulma deyil, hərbi həbs, təhlükəsizlik məqsədilə həbs, terrorla mübarizə tədbirləri altında həbs də daxil olmaqla inzibati və digər hüquq sahələrində tutulma (həbs) hallarını da daxil edir(..).⁷ Bundan əlavə bu, “həbs yerinin və ya qanunvericilikdə istifadə olunan hüquqi terminologiyadan asılı olmayaraq” da tətbiq edilir. Hər hansı bir əsasda azadlıqdan məhrum etmənin hər hansı bir forması məhkəmə

² Depozitar bildirişi C.N.580.2016.MÜQAVİLƏLƏR-IV.4.

³ CCPR/C/21/Rev.1/Add.11 bənd 4-də; ayrıca 6 üçün CCPR/C/GC/32-ə baxın; bənd 5-də CCPR/C/GC/34, bənd 65-66-da CCPR/C/GC/35.

⁴ Bax: Alzery- İsvaç qarşısı, Rəbitə No. 1416/05; VMRB Kanadaya qarşısı, Rəbitə nömrəsi 236/87; JRC Kosta Rikaya qarşısı, Rəbitə nömrəsi 296/88.

⁵ A/HRC/30/37 - 2-ci və 5-ci bəndlərdə.

⁶ A/HRC/30/37 – 11- ci bəndə.

⁷ A/HRC/30/37 – 47 (a) bəndində.

hakimiyyəti tərəfindən təsirli bir nəzarətə tabe olmalıdır”.⁸ Buna görə də, həbs olunmasının qanuniliyinə etiraz etmək hüququ 21 aprel 2018-ci ildə həbs olunarkən cənab Abdullayevə məxsus idi. İşçi Qrupu qeyd edir ki, Hökumət bu hüququn niyə təmin edilmədiyinə dair bir açıqlama vermədi və bu səbəbdən İşçi Qrupu Paktın 9 (4) maddəsinin pozulduğunu qeyd edib

81. İşçi Qrup daha sonra xatırladır ki, tutulmanın qanuniliyinə etiraz etmək hüququndan səmərəli istifadəni təmin etmək üçün tutulan şəxslərin tutulduğu andan etibarən *BMT-nin Azadlıqlarından məhrum olan hər kəsin məhkəməyə baxılması üçün hüquqlarına dair hallar və prosedurlara dair əsas prinsip və təlimatlarda* göstərilən qaydada özlərinin seçdikləri hüquqi yardımdan istifadə edə bilməlidirlər.⁹ Bu, da cənab Abdullayevə təmin edilmədiyi üçün, onun həbsinin qanuniliyinə etiraz etmək hüququndan səmərəli istifadə etmə imkanına mənfi təsir göstərdi və ona sonradan Paktın 9-cu maddəsinin 4-cü bəndində göstərilən hüquqları verilmədi.

82. Üstəlik, Hökumət mənbənin cənab Abdullayevin heç vaxt həbs qərarı və ya həbsinin qanuni əsaslarını izah edən başqa bir sənəd təqdim etməməsi barədə iddialarına cavab verməyib. Bu səbəbdən İşçi Qrup Paktın 9-cu maddəsinin 1-ci bəndinin pozulduğunu aşkar etmişdir.

83. Bundan əlavə, Hökumət cənab Abdullayevin qanunsuz həbs olunma riski ilə qarşılaşa biləcəyi bir ölkəyə çıxarılması təhdidini nəzərdən keçirməli idi. Bunun əvəzinə, onun üzvləşə biləcəyi təhlükələri nəzərə almadan və ya ona qarşı irəli sürülən ittihamları və sübutları qiymətləndirmədən onun tərk etdiyi ölkəyə - Azərbaycana deportasiya etdi. İşçi qrupu bunun geri göndərilməmə (non-refoulement) prinsipini pozduğunu düşünür.

84. Yuxarıda qeyd olunanları nəzərə alaraq İşçi Qrupu, cənab Abdullayevin Türkiyədə 21 aprel 2018-ci il tarixdə həbs olunmasının əsassız olduğunu və I kateqoriyaya aid olduğunu qeyd edir.

85. Bundan əlavə, İşçi Qrupu, cənab Abdullayevin ekstradisiya edilmədiyini, ancaq milli təhlükəsizlik üçün təhlükə yaradan bir xarici vətəndaş kimi deportasiya edildiyini mübahisə edərkən Hökumətin öz milli təhlükəsizliyinə hansı və necə təhdid yaratdığını izah etmədiyini qeyd edir. Hökumət, cənab Abdullayevin Türkiyəyə gəlməzdən əvvəl bir tətill vizası üçün müraciət edərkən belə bir qiymətləndirmənin niyə aparılmadığını izah etməmişdir, xüsusən də əvvəllər ekstradisiya tələbləri olduğu bir halda, yəni 2018-ci ilin mart ayında Türkiyə səlahiyyətliilərini bu işlə bağlı xəbərdar edə bilirdi.

86. Bundan əlavə, Hökumət mənbənin cənab Abdullayevlə bağlı həbs olunarkən İnterpol xəbərdarlığının ləğv edildiyi barədə iddialarına cavab vermədi. Nəhayət, həqiqətən də Türkiyədən deportasiya edildiyi təqdirdə, İşçi Qrupu onu yaşadığı ölkəyə, ona qaçqın statusu verən ölkəyə, yəni Almaniyaya qaytarılmadığını qeyd edir. Nəhayət, İşçi Qrup Azərbaycanın agentlərin təsadüfən Türkiyədə olduğunu və cənab Abdullayevin Türkiyədən Azərbaycana gətirilməsində müşayiət etmələrini təklif etdiklərini inandırıcı hesab etmir. Əksinə İşçi Qrupu belə düşünür ki, cənab Abdullayevin ölkədən çıxarılması qanuni ekstradisiya prosedurlarından yayınmaq üçün Türkiyə və Azərbaycan səlahiyyətliilər arasında koordinasiya olunmuşdur.

87. Bu baxımdan İşçi Qrupu, cənab Abdullayevin sadəcə Türkiyədən deportasiya edilmədiyinə, ancaq ölkədən çıxarılmasının əslində Azərbaycanda ona qarşı açılan məhkəmə prosesi səbəbiylə ekstradisiya olunduğuna əmindir. Cənab Abdullayev sadəcə həbs olunaraq Türkiyə hakimiyyəti tərəfindən hava limanına aparıldı və ölkədən çıxarılması üçün Azərbaycan hakimiyyətinə təhvil verildi. İşçi Qrup bunun lazımi qaydada hazırlanmış bir ekstradisiya

⁸ A/HRC/30/37 - 47 (b) bəndində.

⁹ A/HRC/30/37, Prinsip 9, bəndlər 12-15.

prosedurunu təsvir etdiyini qəbul edə bilməz. Bu səbəbdən də, Türkiyə Hökuməti, Paktın 13-cü maddəsinə əsasən ərazisindəki əcnəbilərin qanuna müvafiq olaraq çıxarılmalarını təmin etmək və qanunlara uyğun olaraq verdikləri qərarı yerinə yetirmək və onların xaric edilməsinə qarşı səbəb təqdim etmələrinə icazə vermək və işin səlahiyyətli bir orqana təqdim etmək və onun tərəfindən nəzərdən keçirilməsi öhdəliklərini də pozmuşdur. Üstəlik, cənab Abdullayevin həbs olunması və ekstradisiyasının müəyyən edilmiş ekstradisiya prosedurlarına riayət edilmədən baş verdiyini nəzərə alaraq, Paktın 14-cü maddəsinə istinad edərək ədalətli mühakimə olunma hüquqlarını rədd etdiyini nəzərə alaraq, İşçi Qrupu, onun həbsinin III kateqoriyaya əsasən əsassız olduğunu da təsbit etdi.

88. Bu həbs cənab Abdullayevin Azərbaycana göndərilməsini təmin etdiyi üçün, İşçi Qrupu hesab edir ki, cənab Abdullayevin saxlanması, həbsi və deportasiyasındakı hərəkətlərinə və sonradan Azərbaycanda onun hüquqlarının pozulmasına görə Türkiyə Hökuməti də məsuliyyət daşıyır.

89. İşçi Qrupu, Türkiyəyə bir ölkə səfəri etmək fürsətini alqışlayacaqdır. 2006-cı ilin oktyabr ayında Türkiyəyə son səfərindən bəri əhəmiyyətli bir dövr keçdiyini nəzərə alaraq və bütün Xüsusi Prosedurlara daimi dəvət edildiyini qeyd edərək, İşçi Qrupu, İşçi Qrupunun iş metodlarına uyğun olaraq başqa bir səfər etmək üçün uyğun bir vaxt olduğunu düşünür.

Azərbaycanla bağlı iddialar

90. İşçi Qrupu ilkin bir məsələ olaraq, iddia edilən əsassız həbs halları ilə əlaqəli məlumatların nəzərdən keçirilməsini tənzimləyən prosessual qaydaların onun iş metodlarında yer aldığına dair aydınlıq gətirmək istəyir. İş metodlarında, əlaqədar ölkədə daxili hüquq müdafiə vasitələrinin tükənməməsi səbəbindən İşçi Qrupunun kommunikasiya məsələlərini nəzərdən keçirməsinə mane olan heç bir müddəə yoxdur. İşçi Qrupu da məhkəmə prosedurunda ərizəçilərin kommunikasiyanın məqbul sayılması üçün daxili vasitələrdən istifadə etməsinə ehtiyac olmadığını təsdiqlədi.¹⁰

91. Azərbaycan Hökumətinə qarşı irəli sürülən konkret iddialara gəldikdə, İşçi Qrupu, mənbənin cənab Abdullayevin həbsinin İşçi Qrupunun I, II, III, IV və V kateqoriyalarına aid olduğunu iddia etdiyini qeyd edir. Hökumət bu iddiaları rədd edir. İşçi Qrupu bunları öz növbəsində araşdıracaq.

I Kateqoriya

92. İşçi Qrupu, saxlanılmanın əsassız olduğunu və bu həbsin qanuni əsası olmadığı təqdirdə I Kateqoriyaya aid olduğunu xatırladır. İndiki halda, İşçi Qrupu bir daha cənab Abdullayevin 21 aprel 2018-ci il tarixində Türkiyənin İstanbul şəhərində, Türkiyə səlahiyyətli tərəfindən tutularaq ertəsi gün Azərbaycana deportasiya edilməsinin mübahisəsiz olduğunu qeyd edir. İşçi Qrupu Hökumətin cənab Abdullayevin maliyyə işləri ilə bağlı davam edən istintaqı, ona qarşı irəli sürülən müxtəlif ittihamları, 2013-cü ildən bəri onun barəsində verilmiş axtarış və həbs orderlərini izah etdiyini nəzərə alır. Hökumət cənab Abdullayevlə bağlı iki ekstradisiya tələbinin olduğunu izah etdi - biri 2014-cü ildə Almaniyaya (bu, rədd edilmişdi), digəri isə 2018-ci ilin mart ayında Türkiyəyə verilmişdir və Hökumətin təqdimatına görə buna cavab verilməmişdi.

¹⁰ ee, məsələn, 19/2013 və 11/2000 sayılı Rəylər. 41/2017 sayılı Rəydə Bənd 73-ə də baxın; Bənd 67-də No. 38/2017; Bənd 66-da 11/2018 sayılı; Bənd 81-də 20/2019 və Bənd 59-da 53/2019.

Azərbaycan Hökumətinin verdiyi məlumata görə, cənab Abdullayev sadəcə 22 aprel 2018-ci il tarixində Türkiyədən deportasiya edilmişdir.

93. Bununla belə, İşçi Qrupu belə düşünür ki, Hökumət cənab Abdullayevin Azərbaycana deportasiyasının əslində bir ekstradisiya olduğu barədə mənbənin iddialarına cavab verməməyi seçmişdir. Hökumət Almaniyada sığınacaq almış və Azərbaycan pasportuna sahib olmayan bir şəxs - cənab Abdullayevin nə səbəbdən Azərbaycana təhvil verilməsi ilə bağlı bir açıqlama verməyib. Türkiyədə həbs olunduqdan sonra cənab Abdullayevin İstanbul hava limanında Azərbaycan rəsmilərinə təhvil verildiyi və bu vəzifəli şəxslərin Azərbaycana uçarkən onu müşayiət etdiyi iddialarına Azərbaycan Hökuməti də cavab verməyib. Doğrudan da bu, Türkiyədən bir xaricinin deportasiyası idisə, eyni zamanda hava limanında Azərbaycan rəsmilərinin olması olduqca qeyri-adi haldır.

94. İşçi Qrupu cənab Abdullayevin sadəcə Türkiyədən deportasiya olunmadığına əmin olduğunu əvvəlcədən müəyyənləşdirmişdir. İşçi Qrupu Hökumətin cənab Abdullayevin həbsini və zorla ötürülməsini etiraf etməməsini qeyd edir. Azərbaycan Hökuməti Türkiyədən lazımı qaydada təhvil vermə yolu ilə ona lazımı məhkəmə hüquqlarını təmin etmək imkanına malik idi, lakin o, bunu etməməyi seçdi və bu səbəbdən onun Türkiyədəki əsassız həbsinə görə məsuliyyət daşıyır.

95. Üstəlik, İşçi Qrupu cənab Abdullayevin gələn kimi Azərbaycan hakimiyyəti tərəfindən həbs olunduğunu və məhkəmə orqanı qarşısına çıxarılmadığını qeyd edir. Hökumət, 2016-cı ildən etibarən qüvvədə olan bir həbs qərarının mövcud olduğu üçün buna zərurət olmadığını iddia etdi. İşçi Qrupu bunu Paktın 9-cu maddəsinin təminatları ilə uyğun olmadığı üçün qəbul edə bilməz. Xüsusilə, İşçi Qrupun davamlı olaraq iddia etdiyi kimi,¹¹ həbs olunmanın həqiqətən qanuni olduğunu təsbit etmək üçün, tutulan hər kəs Paktın 9-cu maddəsinin 4-cü bəndində nəzərdə tutulduğu kimi həbsdə saxlanılmasının qanuniliyi barədə məhkəməyə müraciət etmək hüququna malikdir. İşçi Qrupu xatırlatmaq istəyir ki, BMT-nin Azadlıqdan məhrum olan hər kəsin məhkəmə icraatına çıxmaq hüququna dair hüquqlar və prosedurlara dair əsas prinsipləri və təlimatlarına görə, məhkəmə qarşısında saxlamanın qanuniliyinə etiraz etmək hüququ öz-özündə olan və demokratik bir cəmiyyətdə qanunauyğunluğu qorumaq üçün vacib olan insan hüququdur.¹² Əslində beynəlxalq hüququn imperativ bir norması olan bu hüquq, hər cür azadlıqdan məhrum etmə formasına,¹³ "bütün azadlıqdan məhrum etmə hallarına, yalnız cəza mühakiməsi məqsədilə tutulma deyil, hərbi həbs, təhlükəsizlik məqsədilə həbs, terrorla mübarizə tədbirləri altında həbs da daxil olmaqla inzibati və digər hüquq sahələrində tutulma (həbs) hallarını da daxil edir(..)".¹⁴

96. İşçi Qrupu daha sonra həbsdə məhkəmə nəzarətinin şəxsi azadlığın təməl qorunması olduğunu düşünür¹⁵ və həbsin qanuni əsaslara sahib olmasını təmin etmək üçün vacibdir. İndiki halda, cənab Abdullayev hakim qarşısına çıxarılmadı və Hökumət sadəcə bunun izahatı olaraq milli qanununa riayət etdiyini söylədi və cənab Abdullayevin 2016-cı il həbs qərarına etiraz edə biləcəyini iddia etdi. İşçi Qrupu bir daha xatırladır ki, onun rolu milli orqanların daxili qanunvericiliyin müddəalarına uyğunluğunu qiymətləndirmək deyil. Bununla birlikdə, İşçi

¹¹ Rəylər 1/2017, 6/2017, 8/2017, 30/2017, 2/2018, 4/2018, 42/2018, 43/2018, 79/2018 və 49/2019.

¹² 2 və 3-cü bəndlərdə A / HRC / 30/37.

¹³ Bənd 11-də A/HRC/30/37.

¹⁴ Bənd 47(a)-da A/HRC/30/37.

¹⁵ Baxın: Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Azadlıqdan məhrum olan hər kəsin məhkəmə icraatına çıxmaq hüququna dair hüquqlar və prosedurlara dair əsas prinsipləri və təlimatları ('Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Əsas Prinsipləri və Təlimatları', A / HRC / 30/37), bənd 3.

Qrupun məhkəmənin ümumi icraatının və qanunun özünün beynəlxalq standartlara uyğun olub-olmadığını təyin etməsi üçün qiymətləndirmə aparması lazımdır.¹⁶ Bu halda saxlanmanın qanuniliyini mübahisələndirmək hüququ üzrə beynəlxalq standart aşkar olaraq pozulmuşdur, çünki bu hüquqdan yalnız saxlanılan şəxs dərhal hakim qarşısına çıxdıqda istifadə edilmiş sayılardı. Nəticə etibarilə, cənab Abdullayevin həbs müddətinin qanuniliyinə etiraz etmək üçün məhkəmə orqanı qarşısında belə bir dərhal çıxarılma olmadığından Paktın 9-cu maddəsinin 4-cü bəndinin pozulması səbəbindən onun həbsinin qanuni olduğu deyilə bilməz. Həmçinin 9-cu maddənin 3-cü bəndi də pozulmuşdur, çünki cənab Abdullayev dərhal hakim qarşısına çıxarılmamışdır.

97. Bundan əlavə, həbsdə olan bu ilk günlərdə cənab Abdullayev davamlı həbsdə qalmasına etiraz edə bilmədiyini üçün, İnsan Hüquqları üzrə Ümumdünya Bəyannaməsinin 8-ci maddəsi və Paktın 2-ci maddəsinin 3-cü bəndinə əsasən onun səmərəli müdafiə vasitəsi almaq hüququ da pozulmuşdur.

98. Yuxarıda qeyd olunanların hamısını nəzərə alaraq, İşçi Qrupu, cənab Abdullayevin həbsinin əsassız olduğu və I kateqoriyaya aid olduğu qənaətinə gəlmişdir.

II Kateqoriya

99. Mənbə, cənab Abdullayevin siyasi fəallığına görə həbs edildiyini iddia edir. Lakin alınan məlumatlardan İşçi Qrup, II kateqoriyaya aid iddialarla bağlı hər hansı bir qiymətləndirmə edə bilmir.

III Kateqoriya

100. Mənbə bildirir ki, cənab Abdullayevin həbs olunması, məcburi şəkildə Azərbaycana geri qayıtdıqdan sonra orada keçirildiyi məhkəmə prosesi zamanı ədalətli mühakimə hüquqlarının çox saylı pozuntuları səbəbindən III kateqoriyaya aiddir. Hökumət bu iddiaları rədd edir.

101. İşçi Qrupu, bununla belə, Hökumətin məhkəmə zamanı cənab Abdullayevin təqribən 3 fut x 3 fut ölçüdə, metal tirlər arxasında bir qəfəsdə saxlanıldığı, onun vəkillərinin onunla söhbət etmək üçün hakimdən icazə almalarının lazım olduğunu və bununla onun ünsiyyət və məhkəmə baxışında iştirakının əhəmiyyətli dərəcədə məhdudlaşdırıldığı barədə mənbənin verdiyi konkret iddialara cavab verməməyi seçdiyini qeyd etdi.

102. İşçi Qrupu təqsirsizlik prezumpsiyasının Paktın 14-cü maddəsində əks olunduğu kimi ədalətli mühakimə hüquqlarının təməl daşı olduğunu xatırladır. Bu, insan hüquqlarının qorunması üçün əsasdır və şübhənin ittiham olunanın xeyrinə olmasını təmin edir və cinayət əməli ilə ittiham olunan şəxslərin bu prinsipə uyğun davranılmasını tələb edir.¹⁷ Bu səbəbdən təqsirsizlik prezumpsiyası məhkəmə işinin nəticəsinə qabaqcadan qərar verməkdən çəkinmək üçün bütün dövlət orqanları üzərinə vəzifə qoyur və İnsan Hüquqları Komitəsinin qeyd etdiyi kimi, “normal olaraq müttəhimlər adətən qandallanmamalı və məhkəmə zamanı qəfəsdə saxlanılmamalı və ya təhlükəli cinayətkar ola biləcəklərini ifadə edən bir şəkildə məhkəməyə

¹⁶ Bənd 80-də Rəy 33/2015; Rəylər 15/2017; 49/2019; 58/2019 və 60/2019.

¹⁷ Bənd 30-da CCPR / C/GC/32.

təqdim edilməməlidirlər.”¹⁸ Bu, cənab Abdullayevin işində açıq şəkildə pozulmuş və bu səbəbdən İşçi Qrup Paktın 14-cü maddəsinin 2-ci bəndinin pozulması qənaətinə gəlmişdir.

103. Bundan əlavə, İşçi Qrupu, vəkillərin məhkəmə zamanı müdafiə etdiyi şəxslə danışıq aparmaq imkanın ciddi maneələrlə üzləşdiyini qeyd edir və bu fakt Hökumət tərəfindən də təkzib olunmur. Eyni şəkildə, mənbə cənab Abdullayevin beynəlxalq vəkilinin onunla görüşməsinə icazə verilmədiyini iddia etdi. Hökumət beynəlxalq hüquqşünasların yalnız beynəlxalq hüquq məsələləri ilə məşğul olmasına icazə verildiyini izah edərkən, cənab Abdullayev məsələsində buna niyə icazə verilmədiyini izah etmədi. Üstəlik cənab Abdullayevə Hökumət tərəfindən vəkil təyin edildi, baxmayaraq ki, o, özünün seçdiyi vəkilin olmasını istəmişdir. Hökumət, cənab Abdullayevin seçdiyi vəkilə nə səbəbdən icazə verilməməsi ilə bağlı heç bir açıqlama verməyib. Buna görə İşçi Qrup 14 (3) (b) və (d) bəndlərinin pozulduğunu qeyd edir.

104. Mənbə cənab Abdullayevin hərbi məhkəmə tərəfindən mühakimə olunmasının onun ədalətli məhkəmə hüquqlarını pozduğunu da bildirmişdir. Hökumət öz cavabında prosedurlarının daxili qanunvericiliyə uyğun olduğunu iddia etsə də, İşçi Qrup bu prosedurların məhkəmə prosesinin ümumi qiymətləndirilməsinə cavab verdiyini və beynəlxalq standartlara cavab verib-vermədiyini müəyyənləşdirmək üçün qanunun özünü qiymətləndirmək hüququna malikdir.¹⁹

105. Hərbi məhkəmənin yurisdiksiyası ilə əlaqədar olaraq, İşçi Qrupu öz təcrübəsində hərbi məhkəmələr tərəfindən mülki şəxslərin mühakimə edilməsinin Paktı və ənənəvi beynəlxalq hüququ pozduğunu və beynəlxalq hüquqa görə, hərbi məhkəmələrin yalnız hərbi cinayətlərə görə mühakimə etmək səlahiyyətində olan bir məhkəmə hakimiyyəti orqanı ola biləcəyini iddia etdi.²⁰ Üstəlik, bu halda, cənab Abdullayevə qarşı vergidən yayınma və digər maliyyə cinayətləri üzrə iddiaları da daxil olmaqla, bütün işlər hərbi məhkəmənin yurisdiksiyasına keçirildiyi və Hökumətin bu ötürmələri izah etmək imkanının olduğu, lakin bunu etmədiyi məlum olmuşdur. Buna görə İşçi Qrup, Paktın 14-cü maddəsinin 1-ci bəndinin pozulduğu qənaətinə gəlir.

106. İşçi Qrupu daha sonra cənab Abdullayevə ailəsi ilə ünsiyyətdə olmağı icazənin rədd edilməsinə dair mənbənin iddiaları ilə əlaqədar Hökumətin cavabının olmadığını qeyd edir. Bu səbəbdən İşçi Qrup, hər hansı bir saxlanma ya həbs cəzası altında olan hər kəsin qorunması üzrə Əsas prinsiplərin 15 və 19-cu prinsiplərinin və Mandela Qaydalarının 58-ci qaydasının pozulduğunu aşkar etmişdir.

107. Bütün bunları nəzərə alaraq İşçi Qrupu, cənab Abdullayevin həbsinin əsassız olduğu və III kateqoriyaya aid olduğu qənaətinə gəlir.

IV Kateqoriya

108. Mənbə, cənab Abdullayevin tutulmasının IV kateqoriyaya aid olduğunu mübahisə edib ona görə ki, onun Almaniya siyasi qaçqın statusuna malik olmasına baxmayaraq onun həbs

¹⁸ Orada.

¹⁹ Bənd 80-da Rəy 33/2015; Rəylər 15/2017; 49/2019; 58/2019 və 60/2019.

²⁰ Baxın: A/HRC/27/48, bəndlər 67-70, 44/2016, 30/2017, 28/2018, 32/2018 və 66/2019 sayılı Rəylərə də baxın.

edilərək Azərbaycana qaytarılması Türkiyə tərəfindən qanunsuz göndərilmə idi hansı ki onun Azərbaycanda sonrakı tutulması ilə nəticələnmişdir ultra vires. Hökumət bu iddiaları rədd edir.

109. İşçi Qrupu, iş metodlarına görə həbsin əsassız olduğunu və sığınacaq axtaranların, mühacirlərin və ya qaçqınların inzibati və ya məhkəmə baxışı və ya məhkəmə baxışı və ya müdafiə vasitəsi imkanı olmadan uzun müddətli inzibati nəzarətə götürüldükdə, IV kateqoriyaya aid olduğunu xatırladır. İndiki halda, mənbə və ya hökumət tərəfindən cənab Abdullayevin inzibati həbsdə olduğu iddia edilmir. Əksinə, həm mənbə, həm də Hökumət onun cinayət mühakiməsi kontekstində tutulduğunu iddia edirlər. Bu səbəbdən IV kateqoriya cənab Abdullayevin halına şamil edilmir.

V Kateqoriya

110. İşçi Qrup artıq cənab Abdullayevin siyasi fəallığı və bunun bu işlə əlaqəsi barədə öz fikirlərini qeyd etmişdir. Bunları nəzərə alaraq, İşçi Qrupu V Kateqoriya ilə bağlı qiymətləndirmə edə bilmir.

111. İşçi Qrupu, 2016-cı ilin may ayında etdiyi səfərdən dörd il keçdiyini qeyd edərək, Azərbaycana növbəti ölkə səfəri etmək fürsətini alqışlayacaqdır. Bunu nəzərə alaraq, İşçi Qrupunun iş metodlarına uyğun olaraq İşçi Qrup növbəti səfər üçün uyğun bir vaxt olduğunu düşünür.

Qərar

112. Yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq İşçi Qrupu aşağıdakı rəyi verir:

Türkiyə ilə bağlı:

İnsan Hüquqları üzrə Ümumdünya Bəyannaməsinin 3, 8, 9, 10, 11-ci maddələrinə və Mülki və Siyasi Hüquqlar üzrə Beynəlxalq Paktın 2 (3), 9, 13 və 14-cü maddələrinə zidd olan cənab Hüseyin Abdullayevin azadlıqdan məhrum edilməsi əsassızdır və I və III kateqoriyaya aiddir.

Azərbaycanla bağlı:

İnsan Hüquqlarına dair Ümumdünya Bəyannaməsinin 3, 8, 9, 10, 11-ci maddələrinə və Mülki və Siyasi Hüquqlar üzrə Beynəlxalq Paktın 2 (3), 9, 13 və 14-cü maddələrinə zidd olan cənab Hüseyin Abdullayevin azadlıqdan məhrum edilməsi əsassızdır və I və III kateqoriyaya aiddir.

113. İşçi Qrupu, Türkiyə və Azərbaycan Hökumətlərindən Hüseyin Abdullayevin vəziyyətinin təxirə salınmadan düzəldilməsi və İnsan Hüquqlarına dair Ümumdünya Bəyannaməsində göstərilənlər də daxil olmaqla, müvafiq beynəlxalq normalara, o cümlədən Mülki və Siyasi Hüquqlar üzrə Beynəlxalq Paktnda verilənlərə uyğunlaşdırılması üçün lazımi addımları atmasını xahiş edir.

114. İşçi Qrup hesab edir ki, işin bütün halları nəzərə alınmaqla, müvafiq həll yolu (a) Azərbaycan Hökumətinin cənab Hüseyin Abdullayevi dərhal azad etməsi; və (b) Türkiyə Hökuməti və Azərbaycan Hökumətinin, cənab Hüseyin Abdullayevə beynəlxalq hüquqa uyğun olaraq icra edilə bilən kompensasiya və digər pul təzminatı hüququ verməsi olacaq. Qlobal

koronavirus xəstəliyinin (COVID-19) pandemiyası və bunun həbs yerlərində yaratdığı təhlükə ilə əlaqədar hazırkı şəraitdə İşçi Qrup Azərbaycan Hökumətini cənab Abdullayevin dərhal sərbəst buraxılmasını təmin etmək üçün təcili tədbirlər görməyə çağırır.

115. İşçi Qrupu, hər iki hökuməti, Hüseyin Abdullayevin əsassız azadlıqdan məhrum edilməsi ilə əlaqəli halların tam və müstəqil araşdırılmasını təmin etməyə və onun hüquqlarının pozulmasına görə məsuliyyət daşıyanlara qarşı müvafiq tədbirlər görməyə çağırır.

116. İşçi Qrup hər iki Hökumətdən bu rəyi mövcud olan bütün vasitələrlə və mümkün qədər geniş yaymağı xahiş edir.

Növbəti prosedurlar

117. Öz iş metodlarının 20-ci bəndinə uyğun olaraq, İşçi Qrupu mənbədən və iki Hökumətdən bu rəydə verilmiş tövsiyələrin izlənilməsi ilə əlaqədar görülən işlər barədə məlumat vermələrini xahiş edir, o cümlədən:

- (a) Hüseyin Abdullayevin azadlığa buraxılıb-buraxılmaması və buraxılıbsa hansı tarixdə;
- (b) Hüseyin Abdullayevə kompensasiya və ya digər təzminatların verilib-verilmədiyi;
- (c) Hüseyin Abdullayevin hüquqlarının pozulması ilə bağlı istintaq aparılıb-aparılmaması və əgər olubsa, istintaqın nəticəsi;
- (d) Türkiyə və Azərbaycan qanunlarını və təcrübələrini hazırkı rəylərə uyğunlaşdırmaq üçün öz beynəlxalq öhdəliklərində hər hansı bir qanunvericilik dəyişiklikləri və ya təcrübədə dəyişikliklər edilib-edilməməsi;
- (e) İndiki rəyi həyata keçirmək üçün başqa bir tədbirin həyata keçirilib-keçirilməməsi.

118. Hökumətlərdən, hazırkı rəydə verilmiş tövsiyələrin icrasında qarşılaşa biləcəkləri hər hansı bir çətinlik barədə və məsələn İşçi Qrupunun səfəri zamanı əlavə texniki yardıma ehtiyac olub-olmadığı barədə İşçi Qrupunu məlumatlandırmaq xahiş edilir.

119. İşçi Qrup mənbədən və iki Hökumətdən bu rəyin təqdim edildiyi tarixdən sonra altı ay ərzində yuxarıda göstərilən məlumatları vermələrini xahiş edir. Bununla birlikdə, İşçi Qrup, işlə əlaqədar yeni halların diqqətə çatdırıldığı təqdirdə, rəyi izləmək üçün öz tədbirlərini görmək hüququnu özündə saxlayır. Bu cür fəaliyyət, İşçi Qrupuna tövsiyələrin yerinə yetirilməsində əldə edilən irəliləyiş və hər hansı bir tədbir görülməməsi barədə İnsan Hüquqları Şurasına məlumat verməyə imkan verəcəkdir.

120. İşçi Qrupu, İnsan Hüquqları Şurasının bütün dövlətlərini İşçi Qrupu ilə əməkdaşlığa təşviq etdiyini və onlardan öz fikirlərini nəzərə almalarını və lazım gəldikdə, əsassız olaraq azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərin vəziyyətini düzəltmək üçün müvafiq addımlar atmasını xahiş etdiyini və atdıqları addımlar barədə İşçi Qrupunu məlumatlandırmağı xatırladır.²¹

[26 avqust 2020 tarixində qəbul edildi]

²¹ İnsan Hüquqları Şurasının 42/22 sayılı qətnaməsində Bəndlər 3 və 7-ə baxın.